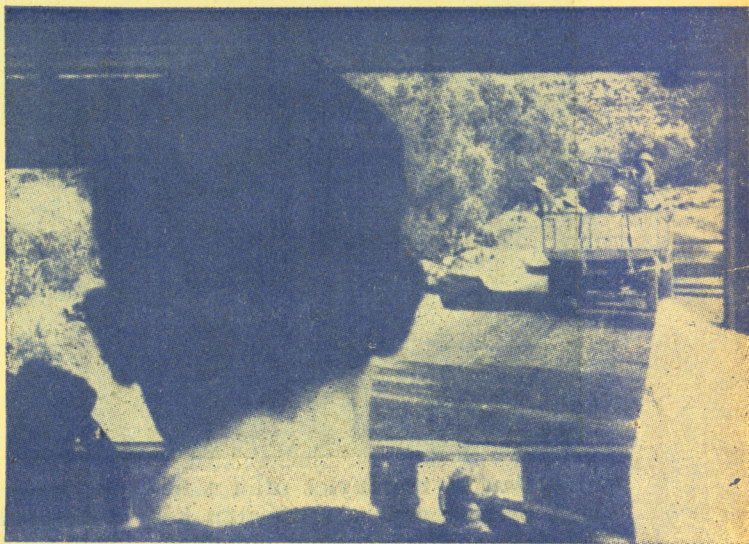

Világutazás

Szerkeszti: Márkus Aladár

1936
november

Haifai tudósítónk bravuros felvétele.

Tudósítónk élete kockáztatásával az autóból csinálja a felvételt, miközben az angol gépfegyveres-osztag a cserjés bozótokból kiüldözi az arab fegyveres banditákat.

Zsidó önvédelmi csapat tüzel a támadó arabokra.

Dávid Frankfurter
Gustloff merénylete.

A dawosi merénylet után a német propaganda minisztérium két új szakosztályt létesített, amelyeknek egyedüli feladata, hogy a merénylet mellett a német szempontoknak megfelelő kedvező hangulatot teremtsen.

A két szakosztályban éjjel-nappal folyik a munka, millió és millió röpiratot küld szét a szélrózsa minden irányába.

A röpiratok azonban nem hozták és nem hozzák meg a remélt hatást.

A világsajtó szinte egyöntetűen már eleve tiltakozik az ellen, hogy a perből zsidókérdést kovácsoljanak és rendíthetetlenül bízik a bíróság tárgyilagos ítéletében.

A churi törvényszék főtárgyalá-

si terme igen kisméretű, s ezért a főtárgyalást a nagy érdeklődésre való tekintettel a kantonsági nagy tanácsstermében fogják lefolytatni. Minthogy azonban a tanácssterem egész novemberben foglalt, a főtárgyalást decemberre halasztották el.

Amsterdamból jelentik:

Egyik antiszemita vezető, aki egy kis felelőtlen különítménnyel beverte Leon Katz, a Németországból emigrált kereskedőnek Leiden fő-utcajában lévő üzletének kirkatait, a haagi bíróság 6 hónapi fogházzal és 60 hollandi forint pénzbüntetéssel sújtotta, egyben kötelezte az okozott kár megtérítésére.

Az arabok által felgyújtott mezőt vizes zsákokkal oltják a zsidó telepések.

Prof. William Rappard-dal

a genfi egyetem rektorá-
val, Schweiz népszövetsé-
gi megbízottjával beszél-
gettem.

Berkovits Zoltán.

Komoly öregúr, a nemzetközi jogtudományok egyik legalapo-
sabb ismerője, az antiszemizmus
kérelhetetlen ellensége.

Minden alkalmat megragad,
hogy tüntetően kimutathassa indo-
kolt ellenszenvét.

Mátinékat rendez, melyeknek
tárgya a közönség felvilágosítása.
A zsidó világkongresszuson nem-
csak résztvett, de ő ennek ünnepi
szónoka is volt.

Midőn az egyetem ezidei semes-
terét megnyitotta, a nácizmusról
beszélt, mely a *tudomány legérté-
kesebb kincseit, a civilizáció dísze-
it, a tudomány világbajnokainak
műveit a szemétdombra vetette.*

A német diákok egyenkint szök-
döstek meg az aulából.

Beszéljen amiről akar profesz-
zor úr — mondtam, midőn ezúttal
felkerestem őt.

Mosoly húzódott át az öreg tu-
dós arcán.

— Maga zsidó, — mint mondja,
tehát az én legkedvesebb vessző-
paripám magát is érdekli!

— Nos, írja meg lapjának, hogy
énszerintem, bár hozzánk a német
határ igenis közel van, *a német
szellem nálunk hála az Égnek so-
hasem fognak talajra találni.*

. . . A gyűlölet apostolai keser-
vesen fognak ébredni, ha arról ál-
modoznak, hogy antiszemita tana-
ik itt valóban is kalászbá szökhet-
nek.

Az én népem felvilágosult.

Tudja, hogy a kultúra, a tudo-
mány, a technika, s általában az a
civilizáció, melyre büszkék va-
gyunk, *rengeteget köszön a zsidó-
ságnak!*

A mi könyvtárunk mérhetetlen
kincset ér . . . *Ha ebből Hitler-
módra eltávolítanánk a zsidók al-
kotásait, üres polcok ásitának a
látogató felé! . . . S ők, akik tem-
plomi harangokból gyártották
gyilkos fegyvereiket, ők beszélnek*

ama nép ellen, melynek prófétái ekevasat alkottak a kardokból.

Mózes a felebaráti szeretetre tanította népét, ezek a hamis próféták a gyűlölet magvát akarják elhinteni, de szent meggyőződésem, hogy a háromezer esztendősen fog győzedelmeskedni, az a mult, melyre minden zsidó büszkén tekinthet vissza, nem pedig ezeknek a demagógoknak hamis ígéi, mert az igazság eddig hála a Mindenhatónak még mindig győzött.

A Pesti Izr. Hitközség Magyar Zsidó Szabadegyetem előadássorozata keretében Sós Endre a kiváló főszerkesztő „Cion bölcséinek jegyzőkönyvei és újabb antiszemita hazugságok” címen november 9-én este előadást tartott, amely valósággal élményszámba ment.

Sós Endre, akinek kitünő írásait olvasótáborunk is jól ismeri az elnémitott Uj Utból, sok szatirával fűszerezett és főleg új érvekkel világított rá az antisemiták boszorkánykonyhájából kikerülő rágalmakra és hazugságokra, amelyekkel megfertőzik a közvéleményt.

A zsúfolásig megtelt Goldmark-teremben többszöri kitörő taps harsogott fel és az előadás végén a fellelkesített hallgatóság melegen ünnepelte a szellemes előadót.

Dr. Kozlak belgrádi ügyvéd zsidó utastársai bosszantására horogkeresztet rajzolt az autobusz ablakaira. Ezért a bíróság 1000 dinár pénzbüntetéssel sújtotta a náci-agitátort.

Wegner Lilly és Stern Sándor (Alesd, Románia) házasságot kötöttek.

A most lezajlott amerikai választáson a zsidó Herbert H. Lehmann 640.000, Henry Hornert pedig 300.000 szótöbbséggel kormányzóvá választották meg. A parlamenti választáson 10 zsidó kapott képviselői mandátumot.

Egyik budapesti laptársunk a pesti egyetemen lefolyt antisemita zavargásokkal kapcsolatban azt a hírt közli, hogy „Prágában is voltak antisemita tüntetések az egyetemen . . .”

Ezt a hírt fentartással fogadtuk és ezért az itteni csehszlovák követséghez fordultunk felvilágosításért.

A hír — mondja dr. Iván Milec, sajtóatase — csak annyiban felel meg a valóságnak, hogy a tüntetés Prágában történt, de nem a cseh, hanem a német egyetemen, amelyet a Heinlein-diákok rendeztek és amelyet a cseh hatóság energikus kézzel azonnal leszerelt.

— A tüntetés éle tulajdonképpen Kelsen professzor ellen irányult. A világhírű nemzetközi jogtudós zsidó, aki a Hitler-rezsim elől Konstantinápolyba emigrált. Onnan hívták meg a prágai egyetem jogi fakultására előadónak.

— Szinte feleslegesnek tartom a megjegyzést, hogy ilyen természetű tüntetés a cseh egyetemen nem fordulhat elő, mert az a csehszlovák republika demokratikus felfogásával össze nem egyeztethető.

Lord Peel, az angol királyi bizottság elnöke Palesztinába való elutazása előtt a következőket jelentette ki a sajtó képviselői előtt:

„A palesztinai bonyolult problémáról, annak a helyszínen történő kivizsgálása előtt, nem nyilatkozhatom. Mindenesetre nehéz és kényes kérdés megoldását vállaltuk, mégis eleve kijelenthetem, hogy a bizottság a tények lelkiismeretes latolgatásával fogja meghozni a döntést.

Egyidőben, amikor Hitler világ-gá kürtölte, hogy a zsidó a legbütbább nép a világon, a német regény-világpályázatot a zsidó Neubauer Pál, a magyar származású, prágai író nyerte el!

Tel-Avivi tudósítónk: Schiller György felvétele.
Még kezdetleges eszközökkel, de teljes iramban folyik a munka az új tel-avivi kikötőben.

A helyzet Palesztinában

Ha követ dobnak a tóba és azon a helyen, ahol a kő beesett már elsimult a víz tükre, az apró hullámok még tovább fodroznak a part felé.

Haifa, Tel-Aviv, Jeruzsálem, az arab zavargások tűzhelyein már minden csendes, helyre állt a rend és a forgalom visszatért nyugodt medrébe. Arab és zsidó családok már kölcsönösen levizitelnek egymásnál. A zsidók bejárnak az arab kávéházakba, az arabok pedig rendszeresen mennek a zsidó mozikba és színházakba.

Arab előkelőségek abból az alkalomból, hogy beszüntették a nemzeti ellenállás mozgalmát, táviratban üdvözölték az arabok legfelsőbb tanácsát.

Mindezekkel szemben Palesztina több helyéről jelentések érkeznek, amely szerint még mindig apró csatározások folynak a felbujtott arab bandák és az angol katonaság között.

Igy többi között *E k r o n* és *K f a r - B i u*-ben az éjszaka leple alatt az arabok lövöldöztek az angol katonai patrullra, amely gépfegyverekkel elnémította a táma-

dást. Ilyen és hasonló támadások egész sorozatát verte és veri viszsza az angol katonaság.

A palesztinai lakosság között általában, úgy arab, mint zsidó részről, nagy megkönnyebbülést és örömet okozott a sztrájk és véres harcok megszűnése. A szefard főrabbi szimhat tórákor hórát táncolt a tórával a zsinagógájában.

Pesszimisták azonban nem nagyon bíznak a béke komolyságában s attól tartanak, hogy a nyílt véres harcokat a sokkal veszedelemesebb politikai akna küzdelme fogja követni.

*

Petach-Tikván (kis zsidó város, Tel-Avibtól félórányira) eddig ideiglenes barakkokban volt elhelyezve a kórház a környékbeli munkások számára. A múlt héten felavatták az új kórházat, amely egyike a legmodernebbül felszerelt kórháza lett az országnak.

*

Tel-Aviv városi tanácsa *Chalouch* városi tanácsost választotta meg polgármesterré. A választást *Rokéah* alpolgármester megtámadta. Az angol hatóság helyt

adott a petíciónak. Érthető, hiszen *Rokéah* jobboldali politikájá dacára pardszában arab munkásokat foglalkoztatott . . .

*

Palesztina egész tengeri forgalmát az arab kézben lévő haifai kikötő bonyolította le. A kikötő zsidó munkást nem foglalkoztatott.

Gustave Kahn

Ha elsápad...

*Ha elsápad a zengő élet-óra,
míg árnyékképet kergetsz a falon,
bajok kacagnak bíbor alkonyon
a réveteg álmódóra,*

*ha nem hallod a víg mezők dalát,
hol fátyolos szemed senkit se lát,
amíg füledbe visszaesendül halkan
a hárfák húrján rég elhangzott dallam,
a tündérsereg, ó, hogy kinevet,
ha felhőn, párán mélláz el szemed.*

*Halld, hogy születnek kertedben a percek,
ifjúság, gyöngyarátság,
kék ég alatt tündérnép tánra lebben,
s ha még viharok sírnak is szívedben,
a mult ködön áttör a ragyogás,
új reggel jön s tündérek tánra kelnek.*

Franciából: G.

*

Amidőn Leon Blum miniszterelnök lett felvetődött a kérdés, hogy lehet-e zsidó egyuttal jó francia is. A miniszterelnök egyik beszédében érintette is ezt a burjánzó kérdést és fejtegetésével megnyugtatta a francia közvéleményt. Mégis akadtak elég szép számban olyanok, akik tovább firtatták a kérdést és Tristan Bernardhoz fordultak véleményért.

— Micsoda kérdés ez!?! . . . — felelte a világhírű író — Igenis lehet. Sőt ezt a természet rendje is igazolja. Leon Blum francia földből sarjadt és létének első percétől fogva francia levegőt szív magába. Tehát már születésénél fogva sem lehet és nem is más, mint francia. Csak 8 nappal később lett zsidó.

Ezért Tel-Aviv kikötőépítéshez kért és kapott engedélyt. Az új kikötőt nemrégén adták át a forgalomnak. A zsidó lakosság most innen illetve ideirányítja árúküldeményeit s így Haifa jelentősége máris lecsökkent és forgalma erősen megcsappant.

*

Világos tehát, hogy Leon Blum elsősorban francia és csak másodszorban — zsidó . . .

*

Roosevelt, az ujonnan megválasztott elnökről azt a hírt terjesztik az antiszemiták, hogy azért van kabinetjében olyan sok zsidó, mert ő maga is zsidó származású.

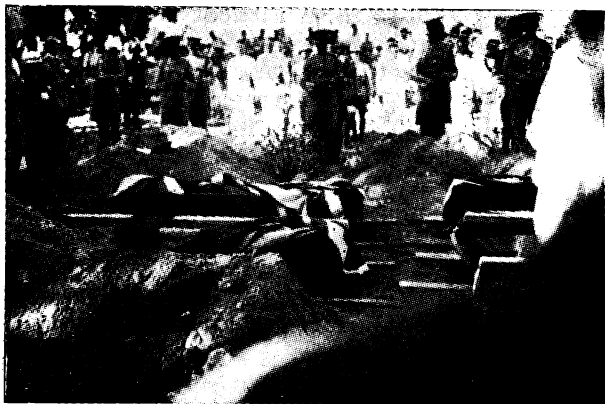
A népszerű elnök a kósza híresztelésekre röviden a következőket jelentette ki:

— Őseim háromszáz év előtt vándoroltak ide Hollandiából. Igazán nem tudom, hogy katolikusok, protestánsok, vagy zsidók voltak-e. Csak annyit tudok, hogy becsületes és istenfélő polgárok voltak.

VIII. Edward angol király a lordok házában elmondott trónbeszédében Palesztinával kapcsolatban a következőket mondta:

Nagyon fájlalom magát a zavaragást és annak áldozatait. Örömmre szolgál, hogy az ottani helyzet megnyihült. Bizom a kiküldött királyi bizottság igazságos kivizsgálásának eredményében, amely véglegesen megoldja a nehéz palesztinai problémát.

Dr. Emil Franke, a csehszlovák iskolaügyi miniszter vacsorát adott dr. Louis Eisemann, a párisi egyetem tanárának és sláv kulturtörténet előadójának tiszteletére. A vacsorán dr. Krofta külügyminiszter és a francia követség tagjai kívül számos politikai és társadalmi előkelőségeken kívül a prágai egyetemek rektorai is részt vettek. Dr. Eisemann zsidó.

A négy angol rendőr temetése, akiket az arabok orvul agyonlőttek.

Dr. Löwy Ottó udvari tanácsos, a gráci egyetem tanára, e héten megkapta az *orvosi Nobel-díjat*. Dr. Löwy Ottó Frankfurtban született, ahol édesapja az orthodox hitközség elnöke volt. Ő maga a gráci zsidó hitközség elnöke és a gráci egyetemen tanuló zsidó diákok díszelnöke. Élénk részt vesz a zsidó hitéletben. 1909 óta tanár a gráci egyetemen, ahol világhírűvé vált kutatásokat végzett a *szívgyógyászat* körül.

Nincs-e nálad fegyver vagy bomba — arab „testvér”?...

|||||

II. Carol román király Prágából való visszautazásakor nagyobb román városok pályaudvarán néhány percre fogadta a lakosság küldött-ségeit. Több helyütt a zsidó deputáció is üdvözölte a királyt, aki szívesen fogadta a hódolatot és kijelentette, hogy a legnagyobb jóindulattal van a zsidó lakosság iránt.

A palesztinai gyerek

Az utazó, aki tanulmányozási vagy csupán turisztikai szempontból látogatja meg a Szentföldet, egészen szokatlanul érdekes jelenségeket tapasztal, mint más idegen országban.

Elsősorban feltűnő, hogy a bevándorlott zsidón milyen külső és belső átalakulás észlelhető. A lelkiileg felszabadult galut zsidó tekintete is nyílt és őszinte. Egyenesen csodálatraméltó az új barázdából kisarjadt zsidó ifjúság bátorsága, szellemi és testi ereje, amely bibliai nagyságában varázsolja elének az öntudatos makka-beusokat.

A palesztinai gyermekeket dicsérik is, csempük is.

Abban azonban egyeznek a vélemények, hogy szépek, okosak és önérzetesek.

A palesztinai gyermek talpraesettségéről sok adoma kering.

Ezekből elmondunk egyet:

Egyízben *Bialik*, a héber költő és legmeghittebb barátja: *Rabnitzki*, az íróval az utcán sétálközben azon vitatkoztak, hogy a megtámadott gyermek kit hívna elsősorban segítségül: az atyját vagy az anyját.

Éppen hevesen folyt a vitatkozás, midőn egy kis elemista gyermek hátamögé érkeznek, aki gondtalan jókedvvel bagtat az iskolából hazafelé.

Bialik barackot nyom a kölyök fejébúbjára.

A mit sem sejtő gyermek hirtelen megfordul.

— Chámor!... (Szamár!) — kiált méltatlankodva támadója felé.

A vitatkozóknak nem volt igazuk.

A gyermek egymaga szerezte meg magának az elégtételt...

Cuza, a hírhedt román antiszemita vezér most tölti be 80-ik életévét. Ebből az alkalomból a *Cuza*—*Goga*-párt népgyűlést akar rendezni. A román hatóság csak azzal a kikötéssel engedélyezte a nagygyűlést, ha a párt teljes garanciát nyújt, hogy azon semmiféle zsidó ellenes kilengés elő nem fordul.

*

A „*Westdeutsche Beobachter*” egyik hűséges olvasója a következő panasszal fordul a szerkesztőséghez és tanácsát kéri:

— Édesanyám, — szól a hittanóráról hazatért gyermek — te azt mondtad, hogy kerüljek minden érintkezést zsidóval és ne vásároljak nála ... Ezzel szemben a fő-tisztelendő úr ma azt tanította, a tíz parancsolatot, amelyet követni kell, annak kihirdetését a jó Isten Mózesra bízta ... Pedig Mózes zsidó volt ...

Ez a kérdés csak pillanatra mutatkozik fogasnak. Az a német találékonyosság, amely nemrégiben bizonyította be Jézus árjaságát, csakhamar játszi könnyedséggel fogja, s ha kell hivatalosan is, megállapítani, hogy Mózes nagyszülői árják voltak ...

Thomas Mann, a németországból emigrált nobeldíjas világhírű költő

Herbert Lehmann
New-York állam kormányzója.

Lichtenberg Sándor dr., a világ-hírű orvostanár és operatőr, Berlinből—Budapestre helyezte át székhelyét és a Siesta Szanatoriumban folytatja praxisát.

A nagy tudóst, akit a világ minden tájáról keresik fel a betegek, megkérdezte szerkesztőnk, hogy mi készítette őt a székhelyváltásra.

— Elsősorban azért — felelte Lichtenberg tanár — mert magyar vagyok . . . Azután meg jobb itt újra kezdeni, mint ott folytatni. . .

*

Alapy Henrik dr., a nagy tudós orvostanár 40 évi praxis után visszavonult és lemondott a pesti zsidó kórházban betöltött igazgatói tisztségéről.

Helyébe az európai hírű belgyógyász: dr. Lévy Lajos, a szívbetegségek szakorvosát és a kiváló dr. Acél Dezső igazgató főorvost nevezték ki.

Ebből az alkalomból kedves anekdotát közlünk:

Lévy dr. egy görcsökben fetregő beteget vizsgál. A kitűnő belgyógyász csakhamar megállapítja, hogy a görcsök vesekővektől származnak.

— No mit kell tenni ilyenkor?

— kérdezi Lévy dr. a mellette aszisztáló orvosjelölttől.

— Morfium injekciót adok — vágja ki a jelölt.

— És milyen adagot?

— Null egész 5 tized grammot — felel a kérdező.

— Nagyon helyes, ifjú kollégám! . . . Ez feltétlenül használ. . . De azután természetesen gondoskodik a hulla elszállításáról . . .

Svoboda Lajos és Steiner Margit, mindkettő bratislavai cukorkakiskereskedő. Egyik vásáron egymás mellé került elárusító sátorjuk. Ez a konkurrencia nagyon felbőszítette Svobodát. Nem ragasztott ki pogromra uszító plakátot és nem verte be a zsinagóga ablakait, csupán azt az enyhe antiszemita kijelentést tette, hogy minden zsidót fel kellene akasztani. A csehszlovák bíróság rövid tanácskozás után ezért a kijelentésért 15 napi fogházra ítélte Svoboda Lajost.

A Magyar Cionista Szövetség tagjai részére minden szerdán este 8 órai kezdettel klub-összejövetelt tart, amikor a vezetőség tagjai informálják a vendégeket a palesztinai eseményekről, amit megbeszélés követ.

Látogassa a M. C. Sz. szerdai klub-összejöveteleit.

Az ingyenes héber nyelvtanfolyamok a Magyar Cionista Szövetségben megkezdődtek. Kezdőknek kedden és csütörtökön este 7-8, haladóknak ugyanezen napokon 8-9 között tartanak órát. A Szövetség tagjainak a kurzusokon való részvétel díjmentes, nem tagoknak a kurzus egész tartamára 5.— P. Jelentkezés a titkárságnál.

A Budai Hitközség vezetőségének mandátuma lejárt és kitzúta az ösválasztást. Az Orsz. Izr. Iroda feltűnést keltő kérelmére a vall. és közokt. Miniszter 3 hónapra elhalasztotta a választást. A Budai Hitközség úgy véli, hogy szerzett jogait és autonómiáját sérti ez a rendelet és ennek visszavonását kéri. Ebben az ügyben főszerkesztőnk külön felterjesztést tett.

Steiger ártatlan!

Az eset a „Kis Cionistakongresszus” idején, akkor történt, midőn tárgyalási szünet volt. Weizmann éppen telefonon közli a londoni gyarmatügyi miniszteriummal, hogy minden ügy forrponton áll. A tárgyalás résztvevői különböző történetekkel szórakoztatják egymást. Ezek egyike mondott el egyetmást arról, hogy 1924-ben miért nem lett újabb Dreyfus-ügy a lengyel Steiger esetből.

1924 őszén Lengyelországban a helyzet zavaros volt. A leMBERGI őszi vásár megnyitásának napján **Wojeichowski** elnök a megnyitásra kocsizott. — Bomba repült kocsijába — a merénylet szerencsére nem sikerült.

Lemberg örült izgalommal keresi a tettest.

A rendőrség százakat tartóztat le azok közül, kik a környéken tartózkodtak, de mindenkit szabadonbocsát, kivéve egy zsidót, *mert két tanu áll elő, kik szerint a bombát ez a Steiger Stanislaus nevű tanuló és egyben bankhivatalnok dobta.*

Mindenki érzi, hogy ez a jelentéktelen egyén, kipolitikával egyáltalán nem foglalkozik, nem lehetett a tettes, de hát az államügyésznek más *gyanusítottja nem volt, ezért emelt ellene vádat.*

Minthogy ostromállapot volt Steiger rögtönítélő bíróság elé került.

A zsidóheccek elmélyedtek. Aki Lengyelországot ismeri, tudja, mit jelent ez ...

Bárhogyan állt a dolog, két derék bírót nem vesznek le lábukról az érvel, így nem jön létre egyhangú ítélet.

Már-már úgy látszott, hogy itt le kell játszódnia a „justizmord”-nak, mely okvetlen zsidóüldözésre vezetett volna.

Ebben az utolsó órában kapcsolódott a védelem munkájába **Waldmann Mózes** a berlini „*Jüdischer Rundschau*” szerkesztője

Se tudása, se valami véletlen nem koronázta volna sikerrel munkáját, ha nem vette volna fejébe, hogy ennek a fiunak kitisztázásával a zsidók ezreit mentheti meg a legvadabb pogromtól.

A helyzet mérlegelése közben rájött, hogy a *tettest elsősorban az üldözött ukránok közt kell keresnie.*

Megállapította, hogy az elégedetlen ukrainiak legerőszakosabb tagjainak középpontja Berlinben van, mely már több, — nekik nem kívánatos egyént pusztítottak el.

Azt is megtudta, hogy Berlinben, Bécsben, Moszkvában is támogat ez az egyesülés ifjakat, nekik, mint „*nemzeti hősök*” szerepelnek.

Szorgalmasan látogatja azokat a helyeket, hol ilyenek szoktak összejönni, s az egyikben a véletlenség egyszerű beszélgetés hozza tudomására, hogy a tettes egy **Olschanski** nevű ukrán.

Lapjában cikket közöl, melyben megírja, hogy a zsidók tudják, mely egyesület tagja a tettes.

Szemfényvesztő beállításai alapján a vezető, **Knovaletz** tábornok *beismeri, hogy a merényletet Olschanski Teofil követte el.*

Megegyeznek, hogy őt vallomásra vezetik ugyan, de Lengyelországnak nem szolgáltatják ki.

A német rendőrhatalóságot értesítették és akkor derült ki, *hogy a tettes a merénylet után azonnal Németországba szökött és teljes vallomást tett. Azt is elmondotta, hogy a bomba Németországból származott.* Utlevélikihágás miatt megbüntették, de azután megengették neki, hogy az országban maradjon.

A jelentés azonban nem került a minisztériumba, azt egy hivatalnok magasabb államérdekből egyszerűen eltüntette.

A vizsgálat a legnagyobb titokban folyt le, mert a német-lengyel viszony oly feszült volt, hogy ha ez az eset is nyivánosságra jut, a nyílt ellenségeskedés okvetlen kitört volna.

Hosszú alkudozásokra került a sor a zsidók és ukránok között, mialatt a végtárgyalás Lembergben meg is kezdődött.

Hatalams pénzüsszeg gyülik össze arra, hogy a *tettes menekülését elősegítsék*, a 8 órai ujság szintén jelentékeny összeget kap, hogy Olschanski emlékiratait megvegye. Közjegyző foglalta írásba a megállapodást, valamint utóbb *Olschanski vallomását is, melyet az még aznap 2 hites törvényszéki egyén előtt is megismételt.*

Vallomása után a hamis útlevél és az anyagi segítség a táskájában volt, egy óra mulva pedig már vitte is a vonat Hamburg felé, honnan Cuba szigetére hajózott.

Most már égett a föld.

Az ártatlan vádlott érdekében gyors intézkedésre volt szükség.

A lengyelek kétségbeejtően közömbösen viselkedtek.

Másnap jelent meg a vallomás első része, melynek folytatása 3 részlet közlése után *államérdekből* abbamaradt.

Utolsó nehézség, a lengyel törvényszék felvilágosítása volt.

A diplomáciai eljárás erre túlságosan hosszadalmas lett volna, ezért *Severing* minister a képviselőházban beszédet mond, melyben mindent leleplez.

A lengyel követ úgy szerez tudomást az egész dologról, és természetesen azonnal jelentést tesz erről kormányának.

Steigert a bíróság felmentette a merényletet nem irhatták a zsidók rovására.

Olschanski parkett táncos lett, a zsidó vádlottat felmentették, de *nem rehabilitálták!*

Sajnálatos, hogy egy ellenséges érzelmű ember aknamunkája következtében *felelős minisztérium tettetárs lehetett volna egy ártatlan ember kivégzésében.*

(Forrás: Israelitisches Wochenblatt für die Schweiz)

BEREND PÁL:

Hitler megmagyarázza, hogy miért buta a zsidó?

Egyszer már meglátogattam Hitlert, ha nem is valóságban, de az ujságíró fantáziájának szárnyán. A beszélgetésről ugyancsak e lap hasábjain számoltam be. Elég szerénytelen vagyok ahhoz, hogy megemlítem: a cikknek nagyon jelentős sikere volt.

Jó színházigazgatók és filmproducerek szívesen ismétlik meg ugyanazt a témát, más variációban. Miért ne tegye ugyanezt az ujságíró, aki, mint a színház, vagy film irányítói, igazságokat igyekszik a közönséggel elhitetni, olyan könnyű formában, hogy néha maga is elcsodálkozik enyi kacagtató bravur láttára.

Miért ne szólaltassam meg újból Hitler vezért és kancellárt? Pályájának fontos állomására érkezett. Megállapította legutóbbi beszédében a zsidó népről, hogy a világ legostobább fajtája. Ő nem tehet róla, sajnálja, de alaposan tanulmá-

nyozta a kérdést és hiába, nincs rá mentség butább emberről, mint a zsidó, nincsen.

— Mondja csak kancellár úr — kezdtem a beszélgetést —, mire alapítja nézetét a zsidók butaságát illetően?

— Kell ezt bizonyítani? Tud egyetlen tehetséges zsidót említeni, akár a maiak, akár a régiek közül?

— Tudok: *Mózes, Krisztus, Majmunides, Mendelssohn, Disraeli, Rathenau, Einstein*. Kissé hiányos felsorolás, de hát ön csak egyetlen névre volt kíváncsi. Én mindjárt *hetet* mondtam.

— Nézze, ahogyan maga viselkedik, ez is a tipikus zsidó butaság jele. Tudósaink rég megcáfolták ennek a hét úrnak a jelentőségét és ön el akarja velem hitetni, hogy erről nincs tudomása. *Mózes* primitív törzsfőnök volt, aki visszaélt a fáraó bizalmával és elárulta az egyiptomiakat. Negyven évig vándorolt népével, ahelyett, hogy vonatra ült volna. Fél nap alatt eléri Jeruzsálemet. *Krisztus*: na tudja, meg van a véleményem a kereszténységről. Szép kis katolikusok azok, akik nem akarják az én fényképetem az oltáron elhelyezni, mint azt derék Gauletereim előírják. És *Majmuni*: ugyan, egy öreg spanyol zsidó. Amit tudott, rég megcáfolta a tudomány. Mennyivel különb ember nála *Franco* tábornok, ha már éppen a spanyolokról van szó. *Mendelssohn*? Ezt a púpos zsidót csak nem számítja a tehetséges emberek közé? Nevetséges dolog. Egyszerű S.A.-legény sem lehetett volna nálam az ő testi hibájával. És milyen nagyra vannak a maguk *Disraelijével*. Hát tudja meg, éppen a napokban mondta nekem a Göbbels, hogy Disraeli nem is volt zsidó, hanem egy angol lord törvénytelen fia. Az öreg Disraeliné kicsit félrelépett. És mondja már: *Rathenau*. Hát lehet okos ember, akit olyan könnyen meg lehet gyilkolni? És ez a buta *Einstein*? Ötvenezer dollárt kínáltak neki, mint olvasom, ha népszerű előadásokat tartson Amerikában. Nem fogadta el, mert, mint mondta, őt csak a komoly közönség érdekli. Ilyen az okos ember, egy, hogyan is mondják maguk: „*hóhem*” zsidó? Nézze meg az én Göbbelsemet! Az legény a talpán. Most volt a jubileuma, naponta nyolc helyen beszélt. Ezt utánozzák maguk, ha tudják!

— Le vagyok hengerelve, kancellár úr. De egyetlen közbeszólást engedjen meg: mit csinált volna Németország Fritz *Haber* nélkül, aki háború elején a levegőből gyártott nitrogént és ezzel lehetővé tette, hogy Németországnak puskapora legyen. *Haber* zsidó volt . . .

— *Haber, Haber*! Azt hiszi, hogy nem győztünk volna karddal és gumibottal? Éppen az volt a baj, hogy puskaporunk volt. Ezért győzött le bennünket az antant. És ha nem tudná: a *Haber*-féle puska-
porral lőttünk ugyan, de az ellenség visszalőtt. Mit ért így az egész? Egy árja puska-
por-feltaláló mindjárt megcsinálta volna, hogy a tulsó oldalról ne lehessen visszalőni . . .

— És miért nem jelentkezett ez a feltaláló?

— Ezt maga nagyon jól tudja. A zsidók minden állást betöltöttek és az árjakat nem engedték érvényesülni. Ez volt a zsidó világuralom, aminek azonban egyelőre véget vetettem. És íme, kiderült, hogy zsidók nélkül is remekül megy nekünk Németországban.

— Mondja, kancellár úr, de őszintén: nem fáj néha a szíve, hogy ezt a sok buta tudóst kiengedte Németországból és ezek most Olaszországban, Franciaországban, Angliában és Amerikában dolgoznak az illető nemzet tudománya, gazdasága javára? Nem fél attól, hogy ezek a buta emberek versenyt támasztanak az ittmaradottaknak?

— Ettől maga ne tartson. Zsidó tehetség nincsen, ezt tessék már egyszer megérteni. Ha zsidó tudós csinál valamit, arról biztosan kiderül előbb-utóbb, hogy az ötletet *árjától lopta*, vagy *ő maga is árja, csak a mamája félrelépett*. A zsidók olyan okosak, hogy sikerül néha a világgal elhitetniök, hogy ez és az a tudományos felfedezés tőlük származik. A világ elhiszi, pedig biztosan egy árja van a háttérben . . .

— De hát a buta zsidó hogyan lehet ilyen ravasz: miképpen sikerül neki az árját behálózni?

— Látja, ezt én magam sem értem egészen . . . Erről már sokat gondolkoztam. Ravaszság és okosság két különböző dolog. A ravasz zsidó például vajjal, hússal, tejjel táplálkozik és mégis gyenge. Az okos árja viszont manapság kelkáposztát eszik és nézze meg, hogy milyen nagyra nőtt, hatalmas, szép szál legény.

— Ez igaz. Példa rá a zsidó-magyar birkózó, akit *Kárpátinak* hívnak és aki *minden ellenfelét legyőzte, a németeket is*.

— De nagyra vannak azzal a Kárpátival! Elfelejtí, hogy mi milyen könnyedséggel semmisítettük meg a német zsidókat, pedig hatszázezren voltak! . . .

— Pardon, velük szemben állott hatvan millió német. Nem éppen lovagias dolog . . .

— Egy zsidó akar nekem a lovagiasságról előadást tartani? Maga, egy árjának? Engedje meg, hogy nevessek és itthagyjam. Ha, ha. Milyen buta is egy zsidó. Azt hiszi, hogy *okos érvekkel meggyőzheti az embereket*, megmagyarázhatja: a zsidók oldalán van az igazság. Nem *érv* kell az embereknek, hanem *erő*. Az imponál nekik. Mégis csak ostoba emberek maguk! . . .

És most már *végre* beláttam, hogy *Hitlernek igaza van*.

Párhuzamos egyenesek

Éjszaka. Siklás, végtelen lapos puszta. Csend. Csak az eső majdnem nesztelen szitálása hallatszik. A látóhatár szélén égő falu lángja világít a fekete, néma sötétbe.

A távolban dobogni kezd a talaj. Halk dübörgés, mely egyre közeledik, egyre erősödik.

Sötét gomolyagban ezernyi ló közeleg. Mennydörgésszerűen dörög vágató patájuk. Kisebb-nagyobb csoportokban, szorosan egymás mellett, végtelen sorokban vágatnak vezetőik nyomába.

A lovak testét pikkelyes páncél fedi. A lovak nyakára hajolva, szinte a hátukra nőve, harcosok ülnek; testüket szintén pikkelyes páncél borítja. Vállukon ij, nyílal telt puzdra és kurta lándsa. Fejükön hegyes sisak, nyakuk vastag kendőbe bugyolálva, hogy az arcuk is alig látszik.

Egy szó, egyetlen hang sem hallatszik a robogó tömegből. Végtelen rendben mind ujjabb és ujjabb tömegek tűnnek elő, majd vesznek el az éjszakában.

A lovak szapora dobogása egyre távolodik, egyre halkul, végül bizonytalan messze morajlássá enyhül, mely észrevétlenül enyészik el.

Csak a látóhatár alján égő falu vet kisérteties fényt a végtelen, lapos puszta és a csendben az eső halk szitálása hallatszik . . .

A parthusok lovastömegei váratlan éjszakai támadással semmisítették meg a romai hadigépeket és ostromszerszámokat.

Éppen csak körülfogta a romai sereg a parthusok fővárosát és készülődött az ostromra. Nyolcvanezer katona sürgött a romai táborban. Több esztendőös készülődés után indultak el a félelmetes országba, mely a turkesztáni pusztáktól Irán felvidékén át Mezopotámia síkságáig terjedt. Egyiptomból indultak el; felvonultak Palesztinán és Szírián át Kisázsia s hatalmas félkörben, Örményországból ereszkedtek le Mezopotámia síkjára. Amerre mentek az összes tartományok és nemzetek segítőcsapatai csatlakoztak a romai légiokhöz.

Az ostromlógépek pusztulása eldöntötte a hadjárat sorsát, mielőtt még igazánban megkezdődött volna. Ellenséges ország pusztaságai vették körül a romai sereget. A parthus király csapatai hol éjjel, hol nappal bukkantak elő a síkság mélyéből. Hihetetlen gyorsasággal törtek elő ezek a **turáni** lovasok, nyilzáporral árasztották el az ellenségeiket, de mielőtt még ezek harcba bocsájtkozhattak volna, már el is tűntek, mint a szél.

Antonius, a fővezér végre is parancsot adott a visszavonulásra.

A visszavonulás előtti éjszakán az ostromvonal keleti sarkában Zsidóország segítőcsapata volt őrségen. Heródes király romai módra fegyverezte fel és képezte ki őket. Parancsnokuk a Hasmoneusház utolsó sarja volt.

Hasmoneus herceg és tisztjei tábortüznél ültek. Lovaik a közelben voltak kipányvázva. Egyszerre csak a lovak felemelték fejüket, szimatoltak, nyugtalankodtak. Az ügyeletes tiszt felállt a tűz mellől, hogy végigjárja az őrszemeket. Alig tünt el a sötétben, elfojtott kiáltás hallatszott. Süket dobogás, a parthusok lovai rongyba csavart lábának ismerős, félelmetes dobogása. Máris záporozva csapnak a nyilak a harcosok közé és a levegő megtelik a sebesültek jajveszékésével. A parancsnoki tüznél a szarukürtön fujják a riadót. De alig szólal meg, a kürtös nyakát nyilvessző járja át. A herceg karddal védekezik két elébe ugrató lovas ellen, de egy buzogánycsapás pillanatok alatt leteríti.

Mikor egy idő múlva feleszmélt, a tábortűz még mindig a közelében lobogott. A fejét nem érezte. Mintha valami érzéketlen, idegen holmin babrálna az a két hosszúbajszú parthus, kik bekötözik vérző koponyáját. A tűz felől egy parthus közeledik. Néhány szót vált a sebkötözőkkel, mire azok lábra állítják a herceget. Tántorog, de ők megragadják és a tűz mellé vezetik.

„Ülj le!” mondja görögül egy hang. Fiatal ember, akár ő. Elégedetten, gúnyosan mosolyog és fölényesen udvarias.

Hasmoneus herceg eszmélni kezd. Leül. A fiatalember, aki megszólította, nyilván a vezér. Sisakján fejedelmi abroncs.

„Igen,” szól a parthus, eltalálva foglya gondolatát, „én a parthus király fia vagyok. Te pedig a zsidó király fia vagy. Mi mindent tudunk,” teszi hozzá büszkén. Hasmoneus herceg ezt gondolja magában, hogy a parthus mégsem tud mindent, mert különben tudhatná, hogy ő nem a zsidó király fia, hiszen Heródes a király. De nem vitatkozik. A feje nagyon nehéz és fáj.

„Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy megismerkedjem egy zsidóval,” mondja a parthus királyfi. „Még sosem láttam zsidót, te vagy az első”.

„En már láttam parthusokat,” feleli udvarias fejhajtással a zsidó herceg. „Az arcukat is, meg a hátukat is...”

A királyfi megérti a célzást, nevet. Nagy fehér fogai vannak. „A parthusok hátulról is veszélyesek, hátrafelé is jobban nyilaznak, mint ti előre,” mondja. „Rómának mégis leckét adtunk. Visszavonultok, már tudjuk. Szép csendesen letiportunk benneteket, aztán megneztünk közelebből, mit csinálnak a táborban. Hát rombolják az ostromműveket és csomagolnak. Majd tesziünk róla, hogy kellemes utatok legyen hazafelé! Csodálkozol, ugye? Még csak megesszük a vacsorátokat; mire a táborban észreveszik, hogy a zsidó őrség helyén parthusok ülnek, már hetedhét országon túl leszünk.”

A zsidó herceg gondolkozik. Mit mondjon a parthusnak. Herodes nem fogja kiváltani a fogságból. Herodes azt szeretné, hogy elpusztuljon a háboruban.

A parthus tisztok közben hozzáfogtak a vacsorához, amit a tüznél még a zsidó tisztok számára készítettek. Megkinálják a Hasmonéust is, de az tiltakozva emeli fel a kezét.

„Igaz, hogy ti, zsidók nem nyúltok olyan ételhez, melyet idegen érintett, azt tisztátalannak tartjátok?” kérdi a királyfi.

„Igaz.”

„Furcsa emberek vagytok. A harcban is furcsák voltatok. Konokul védekeztetek. De mi többen voltunk. Okosabb lett volna, ha az egész éjszakát lóháton töltitek, akkor nem jártatok volna így.”

„Hegyes-völgyes a mi országunk, nem vagyunk lovas nép,” feleli a Hasmonéus. „Népünk vitéz, de évszázadok óta nem a harcban, hanem Isten törvényének követésében gyakorolja magát.”

„Mire való az?” mondja a parthus. „A világ az erőseké. A bátrakat segíti a szerencse.”

„Bölcsseink tanítják,” feleli a zsidó, „hogy a világ siralomvölgye és az erőszak minden bűn anyja. Szentek az alázatosak, kik a földre-hozzák Isten országát. És akkor nem lesz többé fegyver és tökéletesség lesz minden tökéletlenség.”

„Görög mestereim voltak és jól ismerem saját népem bölcsességét is,” felelte komolyan a királyfi, „ne gondold, hogy barbár vagyok. De szavaidat nem helyeslem. A világ tele van szépséggel és örömmel. Fennek élvezésére születünk a világra, nem pedig, hogy tökéletlenségei miatt végigbúsuljunk életünket és ne lássuk meg emellett a fényes oldalát. Ha pedig a ti fanciesalikepű világmegváltásokat programmá, nemzedékek programmjává tesszük, akkor az emberiség el fog satnyulni és képtelen lesz a világ élvezetére. A világ mélységei pedig továbbra is olyan sötétek fognak maradni, mint amilyeneknek az istenek teremtették. Örülök, hogy nem születtem zsidónak.”

A Hasmonéusnak már nagyon sajnál a feje. Szeme előtt tüzkari-kák táncolnak. A parthusokat mintha távoli ködben látná. Fáradtan mondja:

„Nem értünk egyet. Kár. Amíg az emberek nem értik meg egymást, nem jöhet el a Megváltás...”

A parthus királyfi nevetett. Jókedvűen kezét nyújtott a zsidó hercegnek: „Világmegváltás, egyetértés! Szerencsére nekünk nincsenek ilyen gondjaink. Eszünk, iszunk, csókolódzunk, míg a világ világ marad. — Vajjon kétezer év múlva unokáink hogyan fognak gondolkodni erről?...”

Lóra szállt. A parthusok sorakoztak. „A foglyokat itt hagyjuk, nem bántunk senkit,” parancsolta. „Hadd lássák, hogy nemcsak nekik van szívük!”

Hajnalodott. A turáni lovasok elvágattak kelet felé. Az égalján felbukkant a nap ragyogó korongja. Por gomolygott fel, mely elnyelte a parthusokat. Mintha egyenesen belevágattak volna a napba...

—:::—

Budapesti kávéház, 1936-ban. Dohányfüst, rossz levegő, étel-szag. A lármát hangulatosan festi alá a mellékteremből kihangzó vita és kártyacsapkodás.

Egyik asztalnál két fiatal hirlapíró ül. Az egyik dzsentrifü, jobboldali lap segédszerkesztője; a másik egy u. n. „liberális” más szóval „zsidó” lap munkatársa, zsidó, de természetesen ki van térve.

Hosszú vitába vannak mélyedve, de a tárgyat már meglehetősen kimerítették. Éppen a dzsentrifü beszél:

„Az embernek éppen elég gondja-baja van. Örülünk, hogy élünk. Miért kell mindig a legkellemetlenebb dolgokkal foglalkozni!”

„De élhetsz-e nyugodtan,” feleli a „liberális”, „mig egyetlen nyomorult ember van a világon? Nem keseríti ez el minden nyugodt percedet?”

„Hát vedd tudomásul: nem! A világ tökéletlen és ezen nem lehet segíteni. Legalább is, máról holnapra nem. Minden becsületes ember igyekszik a bajokat foltozni, de ezek miatt csak az izgága zsidók akarnák állandóan felborítani a világot.”

„Nem hittem volna, hogy ez a téma is antiszemitizmust vált ki belőled!”

„Ez nem antiszemitizmus, ez ténymegállapítás. Már pedig éppen a zsidók legkevésbé hivatottak arra, hogy irányt mutassanak. Nemzeti és társadalmi szempontból félszeg helyzetben vannak, ez elkeseríti őket és mindennek csak a visszás, a baloldalát látják. Kissé nyersen azt is mondhatnók, hogy a zsidókat nem szeretet hajtja világboldogító utjukon, hanem ellenkezően: gyűlölet, mert gyűlölik ezt az egész világot, ahol nem érzik jól magukat, ahol nincs megfelelő helyük.”

„Tévedsz. A zsidóknál ez a próféták évezredes öröksége.”

„A prófétákat hagyd ki a játékból! Derék zsurnaliszta-őseink voltak: aktuális témákról vezércikkeket irtak, de nevetséges dolog ebből örökérvényű igazságot levonni. Egyébként, tudomásom szerint, van ma már olyan zsidó felfogás is, melyszerint a próféták voltak nagy részben okozói a zsidó állam pusztulásának.”

„Bárhogyan is van,” feleli a zsidó ujságíró, „az embernek állandóan egy jobb és — szebb világért kell küzdenie.”

„De módjával, különben belesavanyodik. A magam részéről minden esetre örülök, hogy nem születtem zsidónak.”

„Kétezer éve folyik már apáink közt ez a vita. Mikor ér véget? Mikor fogjuk megérteni egymást?”

„Párhuzamos egyenesekként futunk egymás mellett,” mondja a dzsentrifü. „Csak a végtelenben találkozhatunk.”

„Tehát soha?”

„Soha. Én nem tudom, hogy örüljek-e ennek, vagy búsuljak rajta?...”

Mikor önkezünk ver meg!

Franciska néniről fogok szólni, akit majd egy életen keresztül ismertem, mégis, csak az ő élete hajlatán tudtam meg, ki volt.

Ha visszagondolok reá, most is látom, amint a kis papírüzletecskéjében forgolódik, mosolyogva kiszolgál bennünket, gyermekeket, vevőket. Magas, sovány asszony volt, csontjai feltűnően átszúrta a vékony bluzán, amely kómikusan lötyögött rajta s vigasztalanul szürke volt, mint a hamu, amit olykor a fejünkre szórunk. Nem lehetett megállapítani, hány éves; az idő, ez a megfoghatatlan valami megállt felette: olyan volt, mint akit vénségére márványba véstek s azontúl abban él.

Talán ennek a nemlétező márványnak hidegsége áradt ki belőle, amikor szembenálltunk vele s irkát, tollat, matricát kértünk tőle: nem tudom, de éreztük a hűvösséget a mosolya, kedveskedő, előzeny szavai mögül felénk legyinteni... mert a gyermek sok mindent megérez.

Befelé ijedeztünk tőle, talán komolyan féltünk s titokzatosságot sejtítettünk, pedig volt úgy, hogy kindlit nyomott a markunkba és más édességet. És egyszer, az egyik szegényebb sorsu osztálytársunktól nem fogadott el pénz a mértanfűzetért:

— Majd megadod, — mondta hidegmosolyos arccal — ha... nagy lesz!

Mintha belelátott volna abba a hangtalan tragédiába, amely a gyermek mögött húzódott, otthon a családjában, az életükben, abban a mélységben, ahol némán ordít a „nincs”.

Horvát Palin kívül még ketten voltunk akkor a tenyérnyi boltban s lenyűgözötten álltunk, bámultunk.

Én akkor kerültem közelebb Franciska nénihez: akkor tudtam meg, hogy van olyan márvány is, amely él és érez...

Gimnázium, matura, az élet széttárta előttem láthatatlan kapuját: „lépj be!”, mondta és én beléptem, elszakadtam Franciska nénitől. Pedig a nyolc gimnáziumon keresztül végig kitartottam mellette, mindenért hozzájártam, sokszor elkéstem miatta.

De ilyen a sors: szétválaszt, összehoz embereket.

Aztán még távolabb kerültem tőle: ez már a háború volt. Vérzivatar. Dőzsölt, aratott a nagy kaszás.

Egyik pészach mégis itthon ért.

Ekkor fölkerestem Franciska nénit — mert a gyermekek néha háládatosak s én ahányszor reágondoltam, mindig gyermeknek éreztem magam. Nem, soha többet nem tudtam elfelejteni azt a néhányfilléres mértanfűzetet, amit nem is én kaptam tőle!

Nos, Franciska néni nem változott — dehát mikor változik a márvány?... Csak talán belül öregedett meg, amit nem vehettem észre... s igen, a szeme vizenyős lett, a vénség nedve vont finom fátvált rajta. De fölfénylett, amikor meglátott. Megismert. Mondhatatlanul boldog volt, mint anya, körültagogatott, megcsodált, megcsókolt és vitt-vitt magával hátra a parányi lakásba, amelyet addig soha nem láttam s amelynek minden zugán megérződött a márvány. Ennek a furcsa márványnak a hidege. Ott bent leültetett a legpuhább ülésre, kínált minden jóval, élém rakott, amit csak tudott és imád-

kozott velem és értem, könnyesen és könnyek nélkül...

Többször fel kellett kelnie, kimenni az üzletecskébe, amelynek sóhajtasnyi kirakata volt... De ezen a napon elmondta nekem élete titkát, amit talán soha, senkinek nem mondott el.

Franciska néninek volt egy gyermeke. Fiu... Egy szédület, egyetlen félrelépés, a mámor, csókok és a szép szavak szülték — és mert ő is volt valamikor fiatal és szép, bármily hihetetlenül is hangzik. De több semmi nem történt: akadályok merültek fel, vallások, dogmák voltak közöttük s a férfi makacssága, hogy hagyja el a hitét. Nem tette. Inkább lemondott a gyermekéről, akit az apa adoptált s akit soha többet nem látott, csak fényképeken. Ahány év, annyi fénykép és annyi rövid hirecske: de micsoda hírek? Az apa szigorúan neveli a gyermeket, eltitkolja előtte az anyját, eltagadja a származását, a fajt, amelyben mégis gyökeredzett. Tiszta fiut akart nevelni belőle, akire szeplőtlenül hagyhatja a nemesi címet.

Franciska néni szenvedett. Éjszakákon át sírt, gyötrődött. Hangja a párnába jajdult: miért büntetsz ennyire, Uram?!...

Senki nem felelt. A lakás csendes, néma volt.

És ő túrt... De már akkor érezte, hogy a véréből vér vált ki, a testéből test szakadt ki — örökre, menthetetlenül...

Mikor elmondta élete titkát, megint imádkozott, homlokon csókolta és én elmentem...

Új háború lett. Fölharsant a sokezeréves jelszó és följajdult a sokezeréves jaj.

Jaj!... Jaj a kicsinek, az örök üldözötteknek, az örök gyengének, az örök bolyongónak! Jaj!...

A gondolat is nesztelenül, félve osont. Láttam öreg, remegő zsidókat, akik hősihalált halt fiujukat gyászolták és hallottam öreg zsidó anyák sikolyát: Uram, hát ez a mi örök sorsunk?!...

Eszembe jutott Franciska néni. Hogy miért, nem tudom, hiszen mások is eszembe juthattak volna... Mi van vele? Mit csinál?

S ott álltam a kis üzletében, roncsok felett sírdogált... Örök festmény, örök emlékezés!... De a könnyein keresztül fájdalmas örömmel tekintett reám, a csontos karjával megölelt. A hangja remegett:

— És az volt a rettenetes, hogy ő is közöttünk volt!...

— Ki?

— A fiam!...

Még mindig nem értettem, nem akartam hinni:

— Nem igaz! Tévedés! Elnézte!... Ilyen drámát nem csinál az élet!...

Franciska néni azonban bólintott és sírt, sírt, sírt...

— Megismertem a fényképekről... megéreztem itt... — a melére mutatott — itt belül... és hallottam, amikor a névén szólították...

A padlót néztem, az összetaposott füzeteket, a fehér rajzlapokat... micsoda könyörtelen lábak!... és ott láttam a mi mindnyájunk megtiport életét...

Távrolról, roppant messziről hallottam Franciska néni hangját, reszketett, mint a sóhaj...

— Így van, mikor önközünk ver meg bennünket...

Október, december, január... Franciska néni meghalt... fehér, hófehér álmokat álmodott akkor is a kegyetlenül hideg tél...

Rembrandt-modellek

Mármarossziget, november.

Péntek este. Nyüzsögnek az emberek a templomok utcájában. Vagy tizenöt templom sorakozik egymásmellett évszázados összemossóságban. Az emberek is ilyenek: szürkék, törődöttek, hajlott hátúak.

Belépek az egyik templomajtón.

A sötét, szinte misztikus homályt gyertyák világítják. Csodálkozom. Ott látom a csillárokat villankörtékkal felszerelten, mellettük az égő gyertyával. Kérdelem, miért nem a villanyt égetik. A válasz igen egyszerű: a társaság kikapcsolta az áramot a sok tartozás miatt.

Ezért hát a misztikus homály, Rembrandt világítására emlékeztető megvilágítás. Meggyőző erejű változatos mozgásuk a sápadt fényben, imbolygó hajladozásukkal. Ebben a világításban figyelte őket háromszáz év előtt Amszterdamban. Ugy tetszik semmi nem változott azóta. Itt vagy Prágában, Pozsonyban, vagy akár Párizsban a Notre-Dame tövében levő gheftóban: a hatás ugyanaz. Csak a villanykörtékét kell gyertyával fölcserélni. Mintha mi sem történt volna azóta. Igaz, a külvilág kissé megváltozott. Repülőgépek, rádióhullámok keringenek, süvitenek a felhőkben, kocsik helyett motoros gépek száguldanak. Ez minden és pár külsőség, ami változást hozott.

Itt benn a templomban gyertyák világítják az ódon aranyoszlopokat, a tóra meggyipiros színe is évszázados multról beszél. Fekete szegélyek törik meg a homályból elővillant fehér gyölcsoakat, fekete betűk a megsárgult lapokat. Az emberek is akik itt hajladoznak, hangosan imádkoznak, ugyanazok. Pár évszázad egymásra következőségében — ugyanabban a változatban folytatódtak.

Nevük, ruhájuk, mozgásuk, imájuk — semmi nem változott.

Igy látta, festette őket Rembrandt, háromszáz év előtt. Az egyetlen klasszikus mester, kinek modelljei, környezete az évszázados idők távlatában ilyen töretlenségben megmaradt.

Nem mindennapi környezet, modellek, festő számára.

Festeni szeretném őket. Egy mellettem állót kérdezem, miként lehetséges ez.

Tünődve, megfontoltan kérdezi: mennyi időre, hány emberre lenne szükségem.

— Pár napra, négy-öt emberre mindössze, míg a tanulmányokkal elkészülök — felelem.

A rabbival beszéli meg az ügyet, tekintve, hogy vallási kérdést is érint a dolog.

Beszélt a rabbival. Semmi akadálya, hogy képhez üljenek, tekintve hogy komoly munkáról és nem valami becsmérő dologról van szó. Így tehát ő és hittestvérei szívesen állnak rendelkezésre. Ellenszolgáltatásként a következőket kéri: Az első nap, a munka megkezdésekor fizetek tizenötezer leit, óránként és minden embernek három-háromszázát. A munka befejezésekor újabb tizenötezer leit, végső elszámolásként. Mindezt szerződésbe foglalva kívánják, azzal a határozott kikötéssel, hogy a képnek nem szabad óréájuk hason-

lítani. Elvégre a képet Budapesten akarom kiállítani, nem szeretnék, hogy arról a rendőrség esetleg fölismerje őket. Különben a képet bárhol a világon kiállíthatom, Amerikában is, belépő-díjakat szedhetek, bármilyen összegért eladhatom, ők abból már fillér hasznot nem akarnak. Meggazdagodhatom . . .

Egyelőre le kellett mondanom a meggazdagodás felé vezető útról. Mindamellett, hogy rendkívüli csábítással kecsegtetett, sajnos, lekellett tennem erről.

Rembrandtra gondoltam, akinek bizonyára könnyebb volt. Könnyebb volt nemcsak a gyertyák világításával, de az emberek modell ülésével is. Akkor talán még nem gondoltak egy életre szóló biztosítással, — pár napi, pár órai nyugodt, egyhelyben üléssel kapcsolatban.

Talán ez is egyike azoknak a különbségeknek, mellyel a világ azóta megváltozott.

Élni — és élni hagyni, volt bizonyára a jelszó már akkor is. De háromszáz év esetleges kamatozását előre leszámolni — ez bármennyire kitüntető elismerése is képességeimnek — kissé meghaladja már anyagi erőmet . . .

Gondolataimba merülve, lassú léptekkel mentem a pályaudvar felé.

Egyszerre csak valaki megérinti vállamat.

Megfordulok.

Hitsorsom, akivel a templomban megismerkedtem, áll előttem.

Arcán jóindulatú mosoly ül.

— Kérem szépen — szól halkán — ha sokallja a kért összeget: lehet velünk alkudni . . . Tessék visszajönni . . .

Weisz Arnold dr.:

Másál

A régi zsidó vallási irodalom eltérően minden más nép régi irodalmától még mai nap is annyira leköti az olvasó figyelmét és érdeklődését az izlés, az érdeklődési irány nagyfokú változatossága miatt, hogy pillanatig sem válik érezhetővé az a fárasztó érzés, amely régi könyvek olvasásakor, általában elfogja az embert. A zsidó irodalom sajátos „aktuálításának” másrészt az az oka, hogy szinte kivétel nélkül vallásos irányuak, olyan tanításokat s igazságokat tartalmaznak, amelyek örökké érvényesek és időszerűek maradnak, amíg a világ áll. Az érdeklődést és figyelmet még fokozza az is, hogy a szöveg szép hasonlatokkal és példázatokkal van tarkítva. A hasonlatok (héberül: másál) a legelvontabb témát is élvezhetőbbé és főleg érthetőbbé teszik.

Néhány *másál*-t bemutatunk olvasóinknak.

Hétszer változik az ember: csecsemő korában *kis herceg*, akit mindenki becéz. Gyermekkorában *malac*, mert minden piszokban turkál. Fiú korában, úgy szökdel és ugrándozik, mint a *gida*. Ifjú korában *csikó*, úgy üzik hajtják őt az ébredő vágyak. Ha megházasodott akár a *számár*, türelmes és szótlanul hordja a terheket. Ha gyermekei lesznek és azok kenyeréért sírnak, olyan mint a *kutya*, les, fut, szag-

lász mindenütt, hogy valami koncot vihessen haza gyermekeinek. A megvénült ember pedig olyan mint a *majom*, mindenki tréfát üz belőle (De ez csak a tudatlan emberre vonatkozik, mert a tanult ember aggkorában is: *király*.)

„Isten-féltékeny Isten, aki megbünteti a bálványimádókat, harmad és negyedigiglen.”

Miért bünteti Isten az imádókat? Mennyivel igazságosabb volna, ha haragjával egyenesen a bálványokat sújtaná, mert hiszen ők idézik elő az ember megtévedését.

Egy másál megadja erre a feleletet.

Egy király fiának volt egy kutyája. A tudatlan és balga gyermek atyja nevét adta kutyájának. Amikor a gyermek a nevet kiáltozta, a közelállók sohasem tudták, hogy atyját vagy a kutyát hívja-e a kis herceg.

A király nagyon megharagudott e tiszteletlenség miatt.

De vajjon kire haragudott a fiára vagy a kutyára?

A fiára, mert vétett a szülői tisztelet ellen.

A pogányok azt mondják bálványképeikre, hogy azok istenek. Ha az igaz Isten haragra gerjed emiatt, nem a bálványokon torolja meg a bünt, hanem az embereken, akik nem átalják istenként tisztelni a bálványokat.

Igen gyakran olvasható: Isten lelkére köti Izráelnek, hogy emlékezzék vissza *Amálék* orvtámadására.

Mért éppen *Amálék* nevét kell olyan mélyen lelkünkbe vésni? És miért nem Fáraó, vagy azok nevét, akik későbbben még erősebben üldöztek és támadtak bennünket?

Másál így megmagyarázza a dolgot:

Egy királynak gyönyörű szép kertje telistele volt pompás illatozó virágokkal és zamatos gyümölcsökkel. Hogy kártékony állatoktól és tolvajtól megvédje a termést, magas kőkerítéssel zárta körül a kertet, a bejáratot pedig harapós kutyával őriztette.

Hosszú ideig nem is jutott be idegen a kertbe.

Egyszer csak a király tulajdon fia lopódzott a féltve őrzött kertbe, hogy megdézsmálhassa a virágokat és gyümölcsöket. Az éber kutya azonban megneszelte a dolgot, nekiugrott és alaposan össze vissza tépte és harapta a tolvaj királyfit.

A királyi apa tudomást szerzett fia csinyjéről és valahányszor valamiért rá akart pirítani, de úgy, hogy pajtásai meg ne értsék, csak annyit mondott: fiam, emlékezzél a kutyára! . . .

Isten, a király, Izráel, a fia és a világ minden örömeivel és gyönyörűségével, az ő virágos kertje.

Izráel *Refidimnél* a tilosba tévedt, virágot lopott, de *Amálék*, a kutya ott termett és bizony jól megszakgatta.

Ha tehát Isten gyengéden és lelepzetten eszébe akarja juttatni Izráelnek bűneit, csak annyit mond: fiam emlékezzél *Amálékra*!

Mi bünt követett el Izráel *Refidimnél*? Azt, hogy kétségében felkiáltott: van-e Isten, vagy nincsen? Ugy tett, mint az a gyermek, akit a másál szerint dédelgetett, cirogatott az apja, minden kívánságát teljesítette, minden óhaját megadta, nem is egyszer, de nem is kétszer, hanem tízszer és százszor. A gyermek nem fáradt ki az ujjabb és ujjabb kérésekben, az apa pedig a teljesítésükben.

Egyízben, amint viszi éppen a vállán a fiát, szemben jön velük egy idegen.

A fiú megszólal: jó ember, mond, nem láttad az apámat.

Az apa haragra gerjed „te hálátlan gyerek, én hátamon cipellek, vezetlek, oltalmazlak, minden kívánságodat teljesítem és te még azt kérdezed, hogy hol van az apád?”

Ledobta a gyermekét a földre és ott hagyta.

Jött a kutya és megharapta.

Isten is, mint Izráel apja, vitte őt sasszárnyon, vezette tüzoszlop-pal, védte felhőoszloppal, ha éhes volt, adott enni neki mannát, ha szomjas volt, adott vizet a kősziklákból és most mégis azt kérdi a hálátatlan: van-e Isten?

Isten megharagudott Izráelre, ott hagyta és amint egyedül maradt: jött *Amálék* és megverte.

Mikor Jákob ősatyánk hazatért hosszú bujdosásából, útját állta és megtámadta őt a testvérgyűlölet őszelleme: *Ézsau*. Jákob helyt állott, megbirkózott vele és legyőzte.

Mi célja volt Istennek, hogy a szelid és gyanutlan Jákobot ilyen veszedelmes harcnak kitegye?

Egy másál megvilágítja a dolgot:

Egy király, hogy fiát vitézségre és bátorságra szoktassa, szelidített oroszánt adott melléje játszótársul.

A királyfi megszokta a fenevadat és nem ijedt meg annak ugrálásától és orditozásától. Ha az állat neki rontott, merészen és bátran szembe szállt vele és kemény tusában le is győzte.

Egyízben vad kutya támadt a királyfira.

A királyi apa mosolyogva nézte a kemény harcot. Mert ha az oroszán nem tudott fiának ártani, hogy birjon vele egy kutya, ha még olyan vad is! ...

Isten, a király, *Izráel*, az ő fia. Azért küldte ellene a testvérgyűlölet ordító oroszánját, hogy szokja meg a küzdelmet és fokozza erejét. Ha majd a következő századokban Izráelre tör Egyiptom, Babilon Róma és a többiek, Isten mosolyogva nézi a küzdelmet. Ha Jákobot maga *Ézsau* sem tudta legyőzni, úgy hogyan győzhetnék le őt *Ézsau* kicsiny követői? ...

Mért adott Isten olyan rengeteg sok törvényt Izráelnek, míg a többi népeknek csak hetet? Egy másál eképpen megmagyarázza az okát.

Egy gazda kivitte a mezőre szamarát és a kutáját, hogy buzáját hazaszállítsa.

A szamárra öt zsákot rakott, a kutájára pedig csak kettőt.

A szamár vitte a terhet, a kutya azonban nem bírta. Lihegett, pihegett, meg-megállt. A gazda megsajnálta a kutát és levett egy zsákot róla, amit rátett a szamárra.

A kutya csak tovább roskadozott.

Te nyomorult pára — szólt a gazda — hát te semmit sem bírsz el. Egy zsák alatt is lihegsz?

A gazda dühösen levette róla a zsákot és azt is átrakta a szamárra ...

Mindössze csak hét parancsot kaptak a pogányok, de nem bírták el azokat sem. Vette Isten a törvényeket és rárakta mind Izráelre és ő bírja és viszi is valamennyit zugolódás nélkül. Nem sokallja azokat, megtartja a törvényeket mind egy szálíg hiven.

Izráel a vallás népe, ezért ő a szentséges nép ...

Álmessiasok? Hősök?

Napjainkban történt, a világháború folyamán, hogy egy zsidó íróember: Vladimir *Jabotinsky* Angliában és Egyiptomban zsidó hadsereget szervezett, mely aztán be is vonult 1917-ben Palesztinába s így valósult meg *Herzl* álma: a *Zsidó Nemzeti Otthon*.

Egyazon időben történt, hogy egy félkarú zsidó katonatiszt, Josef *Trumpeldor* Oroszországban sereget toborzott, hogy azzal a Kaukázuson és Kisázsian keresztülhatolva, szállja meg Palesztinát. Sereg helyett ugyan csak kis csapat került az ősök földjére, ahol *Trumpeldor* hősi halált halt.

Napjainkban, a repülőgépek és a villamosság korában történtek ezek a fantazmagóriák, melyek mégis a realitások birodalmába jutottak.

Csoda-e, ha homályosabb századokban is mindig akadtak zsidó álmodozók, zsidó hősök, kik nehézségekre, távolságokra való tekintet nélkül életüket tették fel Zsidóország ujjáalkotására?

Ilyen hősök, ilyen álmodozók mindig voltak. Nem a regényírók képzelete alkotta meg őket. Régi krónikák és oklevelek szólnak róluk.

Ilyen volt *David Alroj*, ki 700 évvel *Trumpeldor* előtt Kisázsia-ból akart hadat vinni Jeruzsálem felszabadítására, s akit *Disraeli* avatott regényhőssé és ilyen volt 200 évvel későbbben *Reubéni*, ki akár *Jabotinsky*, Európából és az európai államok segítségével akart benyomulni a Szentföldre, s kiről *Max Brod* írt történelmi regényt.

Midőn tavaly meghalt lord *Reading*, ki *Isaac Rufus* nevű matróz-ként, tönkrement szatócsként kezdte, majd ügyvéd, főállamügyész, angol miniszter és indiai alkirály lett, — sokat emlegették azt a másik nagy angol zsidó politikust is, ki szintén öntudatos és önérzetes zsidó volt világéletében: *Disraelit*.

Disraeli író volt és álmodozó. Írói álmait nemcsak papíron való-sította meg, hanem világpolitikai koncepciókban s mint angol miniszterelnök, ő csatolta az angol koronához Indiát. A nagy államférfi Angliának szentelte energiáit, pedig álmai *Zsidóország* ujjáteremtése körül mozogtak. Ezekből az álmokból csak egy palesztinai utazás lett a mult század 40-es éveinek kihalt, sivatag-Palesztinájában s ennek nyomán két regény; az egyik „Tankréd”, melyben az író saját szent-földi emlékeit és *Zsidóország*-építő vágyait írja meg egy ifjú lord alakja körül szövődő cselekményben, a második; „*David Alroj*”.

A XI. században az arabok világbirodalma széthullt. Romjain arab királyságok keletkeztek, melyeket ismét török zsoldosvezérek szabdaltak el számtalan kis fejedelemségre. Európából ekkor indultak meg a kereszteshadjáratok, melyek Szíriában és Palesztinában 1-2 évszázadig tengődő kis keresztény országokat teremtettek. Ekkor lépett fel Mezopotámiában egy zsidó vezér: *David Alroj*. Zászlaja alá akarta gyűjteni Ázsia zsidóit, hogy kiverje Jeruzsálemből a keresztetevitézeket, s míg az arab és török vezérek hevernek, torzsalkodnak, visszaállítsa Palesztinában a zsidó uralmat. A kísérletből nem lett semmi.

Ennyi a gyér történelmi nyom, melyre *Disraeli* Ezeregyéjszaká-ból vett mesevilágot, politikai koncepciót és vallási problémákat épített s megalkotja a zsidó irodalom romantikus-történelmi regényét.

David Alroj — Disraeli regényében — a res galut, a mezopotámiai zsidók élén álló fejedelmi személy családjából származik. Az uralkodóval összeütközése támad, miért is menekünie kell. Sereget gyűjt, hogy Palesztinába törjön, előbb azonban legyőzi az arab uralkodót és ő lép Mezopotámia trónjára. A fényben s idegen asszony mellett megfélemezik eredeti céljáról, katonái cserbenhagyják, az arabok legyőzik és karóba huzzák.

Az angol multat *Walter Scott*, a franciát *Dumas*, a németet *Scheffel*, a magyart *Jósika* és *Jókai* színes, gyakran mesés írói képzelete elevenítette meg. A poliglott zsidó irodalomban az angol-zsidó Disraelinek ez a regénye képviseli ezt a kort és ezt a szint.

Max Brod nem volt egy világirodalom miniszterelnöke. Prágai zsidó, a gettó, az Altneuschul árnyékában nőtt fel. Az ő hősét más fából faragták, mint David Alrojt. A magárahagyott ember tehetetlen vergődése az álmok és a rideg valóság között, a tiszta cél és az annak elérése végett szükséges tisztátlan eszközök között — ez „*Reubéni*” sorsa.

A XV. század elején tűnik fel ez a titokzatos, valószínűen szefard zsidó, ki magát egy titokzatos ázsiai Zsidóország hercegének és követének mondja, európai uralkodók szövetségét keresi, hogy együtt verjék ki a pogányt a Szentföldről. Engedélyt kér, hogy a zsidók felfegyverkezzenek és hajóra szállva maguk menjenek Palesztinába. Sok hive és sok ellensége akadt a zsidók közt. A fejedelmi udvarokban egy ideig szívesen fogadják s tárgyalnak vele. Később elejtik. A zsidók szívében mégis évekre fellobbantotta a szabadulás reménységét.

Brod regénye remekül eleveníti meg az eseményeket, melyek egészen aktuális színben tűnnek fel, gyakran *Herzl* küzdelmekre emlékeztetnek. *Reubéni* ellenségei az asszimiláns zsidók, akik tagadják az antiszemitizmust, a tömeg nyomoráról nem beszélnek, hanem egyes zsidók kedvező helyzetéről és kitüntetéseiről hajlandók csak tudni; nem foglalkoznak saját helyzetükkel, hanem inkább *Husz János* távoli mozgalmához fűznek a zsidókra kiható fantasztikus reménységeket — mint most a jó polgári zsidók és a szocialista zsidók. *Brod* Prágában helyezi Reubeni ifjúságát s ennek gettóéletét, zsidó félszégéseit ép oly mesterien eleveníti meg, mint a kora-renaissance Itáliájának színpompáját.

Csalók voltak-e a David Alroj-ok, Reubéni-k és a többi „álmessiasok”? ... Graetz és az asszimiláció történetírása így fogja fel őket. Hogyan, hiszen életet galvanizáltak a felbomló testbe és mozgalmaik évtizedekre új életre keltették a zsidóságot, melynek feladata pedig az asszimiláns próféták szerint, rég a felbomlás, a teljes megsemmisülés lett volna.

Mi tudjuk, hogy hősök voltak. Megmentették a zsidó népet, mielőtt újra és újra megfogható közelébe varázsozták az évezredes köd-képet, egyben szivárványos délibábot: *Zsidóországot*.

Déri Edit (Cluj, Románia) és Rudas
Ödön (Budapest) jegyesek.

*

Az oxfordi tudományos egyetem vendégfelfelolvasásra hívta meg dr. Neumann
Henrik bécsi világhírű orvostanárt.

A hét hónapig tartó arab zavargások alatt, az ingatlan forgalom szünetelt. Most a legerterjedtebb arab nacionalista ujság, az „*Islamia*” hírt közöl, hogy két igen előkelő arab eladta földbirtokát zsidóknak.

Új szerep

Strummer Adolf egyszobás lakásban lakott a Gömb utcában. Egyfogatu kocsijával fuvarozott és ennek szükös jövedelméből tartotta el családját.

Két fia közül az idősebbik fűszerkereskedőnél tanonckodott a másfél évvel fiatalabb pedig a lakatosmesterséget tanulta.

Majdnem egyidőben szabadult fel a két fiú.

A szegénysorsban tengődő Strummer család szinte boldog volt mert hiszen, ha nem is lényegesen, de mégis csak valamelyest megnyihültek a létfenntartás nyomasztó napi gondjai.

Az öröm azonban nem tartott soká.

Kitört a világháború és az első mozgósítási parancsra Strummer deresedő fejjel bevonult.

Már koraősszel lábszárlövésssel kórházba került, majd felgyógyulásakor két heti sebesülési szabadságot kapott és vitézségi éremmel a mellén érkezett haza a családjához.

Midőn visszatért a frontra a zászlóaljparancsnok örömmel fogadta a kötelességtudó katonát.

Éppen az ottani állapotok iránt érdeklődtek bajtársai, midőn telefonjelentés érkezett, hogy egy kozák szotnya bukkant fel a láthatáron.

— Ki jelentkezik önként a patrullba? — kérdezte a kapitány.

Strummel jelentkezett, mint azelőtt is, elsőnek.

A patrull értékes jelentéssel tért vissza felderítő útjáról. Strummer azonban súlyos sebesülten fogságba esett.

Hosszú hónapok teltek el, míg Genfből a Vörös Kereszttől értesítés érkezett, hogy Strummer Adolf sebesülésébe belepusztult.

Strummerné előtt, aki előrehaladott boldogállapotban volt eltitkolták a szomorú hírt.

Néhány hét múlva megszületett a kis Antal, a háborus évek legszánalmasabb gyermektipusa, aki már mint félárva látja meg a napvilágot és aki sohasem ismerheti meg nemzőjét.

A kis Anti még alig gagyogott, mikor két testvérbátyja is sor alá került.

Rövid kiképzés után a két testvér egyazon menetszázadba osztva a gorlicei áttörésnél hősiiesen harcolt és eltűnt.

Strummerné, aki a háborus segélyből nem tarthatta el magát és főleg gyermekét, folytatta a fuvarozást.

Egy ködös, esős őszi napon keresztül-kasul átázott az amugy is gyenge és megviselt szervezetű asszony.

A tüdőgyulladás gyorsan végzett vele.

A kis Anti teljesen elárvult.

Az árvaház vette fel az elhagyatott gyermeket.

A példás viseletű gyermek 16 éves korában inasnak szegődött Hirsch Bernát sas-utcai posztónagykereskedőhöz.

Strummer néhány hónap alatt olyan ügyességet tanusított, hogy már rábízták a legkényesebb vevők kiszolgálását.

Hirsch nagyon megkedvelte a komoly és használható fiut, s amikor felszabadult segédnek akarta alkalmazni. Strummer azonban elhárította az ajánlatot, mert mindenáron önállóságra törekedett.

Strummer az inaséveiből szájától megtakarított borralalókból néhány méter árut vásárolt, batyut tett a hátára, kezébe sétatotnak a rőföt és így járta be az Angyalföldet és a környéket.

Alig egy év letelte után nagykorúsította magát és kis üzletet nyitott a Gömb utcában.

Nagyon felkarolták az üzletet, mert hiszen mindenki ismerte tulajdonosának élettörténetét.

— Olyan becsületes mint az atyja ... azután meg árvagyerek ... hát támogatni kell — mondták az angyalföldiek.

A kis üzlet csakhamar annyira fellendült, hogy elárusítónőre volt szükség.

Az újságban megjelent hirdetésre beérkezett pályázatok közül Braun Edit ajánlata felelt meg legjobban.

Braun Edit a VI. gimnáziumba járt, midőn atyja, aki Patacon volt körorvos, egy zord téli éjszakai beteglátogatásból visszajövet, szerencsétlenül járt.

Jámor lova a hegyi úton egy felugrott nyúttól megijedt és megbokrosodott.

Másnap reggel egy meredek lejtő tövében összetört tagokkal találták meg az öreg orvost.

A rokkantsági nyugdíjból nem telt arra, hogy iskoláit folytathassa.

Edit, mint sok más elszegényedett és becsületesen gondolkodó leány Pestre jött, hogy keze munkájával tarthassa fenn magát.

Edit várakozáson felül végezte szolgálatát.

Mindenki szerette az okos és csinos leányt.

Midőn Strummer látta, hogy az ügyes és megbízható leányra bízhatja az üzlet vezetését, elhatározta, hogy régi vágyát megvalósítja. A Teréz-körúton üzlethelyiséget bérelt és fényesen berendezte azt.

Edit éppen vevőt szolgált ki, midőn egy jól öltözött, őszes hajjú úr lépett az üzletbe.

— Jó napot! ... Strummer urat keresem.

— A főnök úr e pillanatban nincs itt — felelte előzékenyen Edit — Bizonytalan, hogy mikor érkezik haza. Ha üzleti ügy, méltóztassék nekem megmondani, hiszen minden üzleti dologban be vagyok avatva. Ha azonban árajánlatról volna szó, hiábavaló a várakozása. A főnök úr ugyanis már minden szükségletét fedezte.

A látogató éppen távozni készült, midőn Strummer az üzletbe lépett.

— Alázatos szolgálja Hirsch úr! — üdvözölte kitörő örömmel volt főnökét, — Minek köszönhetem a megtisztelő látogatást?

— Gratulálni jöttem, édes fiam. Sok szerencsét kívánok az új üz-

letedhez. S ha így haladsz, rövidesen még megérem azt is, hogy konkurrensem leszel a Sas-utcában . . .

— Nagyon szépen köszönöm a szíves gratulációt — felelte Strummer.

— Azután meg azért is jöttem, hogy ajánlatot tegyek neked.

— Alig hinném, hogy igénybe is vehessem jóindulatát — szerénykedett Strummer — Én ugyanis hitelbe nem vásárolok . . .

— Tudom — vágott közbe Hirsch — Az ajánlatomhoz azonban nem kell pénz. Sőt . . .

— Kíváncsivá tett Hirsch úr . . .

— Partiról van szó — jegyezte meg mosollyal Hirsch.

— Nagyon sajnálom, de partiárut nem vezetek be.

— Nohát akkor arra kérlek: kísérf a villamosmegállóig. Talán útközben jobb belátásra bírjak . . .

Lassú léptekkel mentek a villamosmegálló felé.

— Nem partiáruról van szó, — mosolygott hamiskásan Hirsch — hanem meg akarlak nősíteni, Anti fiam . . .

— Ó, arra már csak akkor gondolhatnék, ha az új vállalkozásom is beválna.

— Pedig nem elvetni való ez az ajánlat. . . mert tudom, hogy az a leányka téged érdekel és ami a fő, tetszik is neked. Legutóbb is, amikor az üzletemben voltál, nagyon megakadt rajta a szemed . . .

— Erre ugyan nem emlékezem, mégis nagyon lekötelezne Hirsch úr, ha megmondaná: ki az?

— A leányom: Hédi . . .

— Hédi?! . . . — dadogott Strummer — Hiszen ő nagyon intelligens, dúsgazdag leány. Nem való ő olyan gyengén iskolázott kiskezredekőhöz, mint amilyen én vagyok . . .

— Ennek elbírálását bizzad csak reám, kedves Anti fiam . . . Sajnos özvegy vagyok és elérkezettnek látom az időt, hogy már gondoskodjam leányom jövőjéről . . .

És megvalósult az a mesebeli boldogság, amire Strummer Antal még álmában sem mert volna gondolni.

Hédi, aki ugyan másképpen képzelte el élete lovagját, nagyon megelégedett és boldog volt, mert férje határtalan előzékenysége és őszinte szeretete sokszorosan kárpótolta leánykori álmodozásait.

A Hirsch Bernát cég firmáját is, több mint három évtizedes mozdulatlanságából felkavarta a házasság. Átfestették „Hirsch és Strummer” névre.

A gömbutcai és terézkörúti üzletekből fiókok lettek.

Előbbi Edit vezette tovább, az utóbbit pedig üzletvezetőre bízták.

Egy év után megszületett a kis Frédike, aki tökéletesen megédesítette Strummerék házasesetét.

A kis gömbölyűarcú, göndörhajú gyermek éppen az asztalnál ül és nem akarja az elébe tett tejet elfogyasztani.

— Ha nem iszod meg a tejet, — szólott Strummerné kisfiához — úgy anyuci és apuka nem fog téged szeretni . . .

A fenyegetés nem használt.

A gyermek durcásan félretolta a vacsorát és tovább makacskodott.

Most a nagypapa kísérelte meg rábeszéléssel a kis zsarnok aka-

ratosságát megtörni. Hiába ígért lovacsskát, ágyut és katonát. Vállalkozása kudarccal végződött.

— Frédikém — folytatta az anya — ha nem engedelmeskedsz megmondom Edit néninek is és azután ő sem fog szeretni . . .

A kis trónörökös szeme felragyogott. Mosoly jelent meg arcán.

— Ha Edi néni jön, attoj Frédite medissza a tejecskét.

Strummerné házitelefonon utasította a soffőrt, hogy azonnal menjen a Gömb-utcába Edit kisasszonyért.

Mert Braun Edit nemcsak a kis Frédike, hanem az egész család és az alkalmazottak kedvence is volt.

— Igazi kincs ez az Edit — jegyezte meg az öreg Hirsch — Nagyön meg kell becsülni ezt a talpig becsületes, hűséges leányt. Szerény fizetéséből még elszegényedett szülőit is támogatja.

— Ez kétségtelenül igaz. Érthető a gyermek ragaszkodása is, hiszen ez a jóra való lány minden szabad percét neki szenteli — szólt Strummerné — De már előre félek a nyaralástól. Mit fogok tenni, ha a gyermek ott is akaratoskodik. Editet nem nélkülözheti az üzlet.

Strummerné előérzete helytállónak bizonyult.

Amíg Frédike vigan hancurozott kis pajtásaival a Balaton habjaiban, nem gondolt Editre. De mihelyt az étkezésre került a sor, megisméltődtek az otthoni jelenések.

A gyermek láthatóan lesóványodott és ezért Strummerné megkérte férjét, hogy minden hét végén hozza el magával Editet is.

Frédike születésnapja éppen kettős ünnepnapra esett.

Rengeteg ajándékokkal megrakottan száguldott az autó Zamárdi felé.

A gyermek már olyan türelmetlenül várta a pesti kirándulókat, hogy az ebédjéhez hozzá sem nyúlt. Strummerné bérautót fogadott és Frédikével férje elé utazott.

Már messziről megismerték a sötétkék autót és zsebkendőt lobogtattak az érkező felé.

A soffőr meglassította az eddigi sebességet és a várakozók előtt megállította az autót.

A hátulsó ajtóból Strummer ugrott ki.

Elsősorban feleségét, aztán Frédikét csókolta meg.

A kis gyermek midőn megpillantotta a soffőr mellett ülő Editet, kézzel-lábbal rugdalódzva kiszabadította magát atyja karjaiból és a rákövetkező pillanatban kedvence nyakába csimpazkodott.

A nagyapa hiába mutogatta a hozott ajándékokat. A világ minden kincse is kevés volt ahhoz, hogy Frédi átüljön Hirsch ölébe.

Az autó most már erős tempóban száguldott a cél felé .

Az egyik halálkanyarban vészes robogással autóbusz rohant velük szemben.

Strummer megborzongott, midőn a közeledő szörnyeteget megpillantotta.

A soffőr riadtan kereste a módot, hogy az autóbust kikerülje.

Az autó eleje már el is hagyta az autóbust, midőn annak fara fordulás közben megcsuszott és az autó hátsó kerekének vágódott.

A jóval könnyebb alkotmány hatalmas ívben zuhant az árokba, ahol oldalára dülve megfeneklett.

A kitűnő soffőr utolsó mozdulata az volt, hogy leállította a motort. Eszméletlenségéből csak harmadnap ébredt fel a fehérvári kórházban.

— Mi van a családdal — kérdezte a soffőr.

— Nem halt meg senki — csendesítette őt az ápolónő.

A kórház egyik négy ágyas különszobájában az egész Strummer család együtt volt.

Frédike, akit a katasztrófa pillanatában Edit szorosan magához ölelt, szerencsésen nem sebesült meg, buzgón játszadozott születésnap ajándékaival.

Hirsch kartöréssel, Strummer üvegszilánk sérüléssel úszta meg a karambolt.

Hédi ágya mellett ültek és várták, mikor tér eszméletre a súlyosan sebesült drága asszony.

Az ápolónő is lesi megmozdulását, majd midőn az élet csalóka pirja jelentkezik arcán, az osztályorvosért szalad.

Kinyitja szemét... Körülnéz... Szinte mosolyog, midőn szereteteit magakörül látja.

— Anti, — szól halkán — úgy-e nagyon beteg vagyok?...

— Dehogya is szívem... majd minden rendbejön...

— Anti... nagyon fáj a mellem... Nem szeretnék meghalni anélkül, hogy elbúcsúzzam tőletek...

— Ne beszélj csacsiságot édesem...

— Ne szakíts félbe... Köszönöm, hogy olyan jó voltál hozzám... Frédikémet adjátok ide, hadd csókolom meg...

Edit helyezte édesanyja karjába a kisfiút.

— Editke — szól halkán az asszony — Érzem, hogy el kell mennem... Magának is köszönöm, hogy olyan hűséges volt hozzám és főleg azt, hogy annyi szeretettel övezi kisfiamat... Arra kérem magát: ígérje meg, hogy soha sem hagyja el egyetlen édes gyermekemet.

Edit arcán könnyek peregtek le.

— Mindent megígérek... Ezzel szemben csak arra kérem, ne izgassa magát feleslegesen...

A súlyos beteg megragadta a hűséges leány kezét.

— Köszönöm... — szól elhaló hangon — akkor ha muszáj, nyugodtan megyek...

És elszenderült abba a nagyon mély álomba, amelyből nincs felébredés...

Már mindenki belenyugodott a kegyetlen valóságba. Csak Strummer nem tudott megbékülni a könyörtelen sorssal, amely szörnyű módon rabolta el legnagyobb kincsét. A munkaszerető ember megtorpant. Az üzlet felé se nézett. Szeme állandóan könnyben lábadt. Komor arcán csak akkor látszott egészen halvány mosoly, ha Frédike és Edit került eléje.

Már korrareggel első útja két egymás mellett lévő sirhoz vezetett. Az egyiket már régi gyepp borította, a másikat nemrégiben hantolták...

Hirsch feloszlatta a terézköruti fiókot, majd eladta a jömeneteli gömbutcai üzletet is, hogy Edit a főüzletben segédkezzék, de leginkább azért, hogy szabad idejét az unokájának szentelhesse.

Hirsch korát meghazudtoló fiatalos energiával visszaterelte medrébe a főüzlet forgalmát.

Edit erőskézettel vezette az üzletet és a legnagyobb gyengedességgel nevelte Frédikét.

Csak Strummer, mintha szedett fának érezte volna magát,

amelyet letarolt az őszi dér, sehogy sem tudott a megváltozott családi életbe beilleszkedni.

Minden este üzletzárás után, már hónapokon keresztül, tanácskozott Hirsch Edittel, hogy miképpen lehetne a bánatos embert megvigasztalni.

— Már mindent megkíséreltem, — szólta Edit, — hogy megnyugtassam a fiatal főnök urat. Hiába. Valósággal sír a lelkem érte.

Hirsch szeméből könnycseppet morzsolt el...

A tragédia évfordulójának előestéjén Strummer a templomba ment kadist mondani.

Ez alatt Frédike vigan pajkoskodott és a szőnyegen guggoló Edit hátán ülve, gondtalanul pattogtatta ostorát.

— Gyű sárگا! Gyű te!... — biztatta hangos kacagással gyorsabb tempóra, a négykézláb kúszó Editet.

Strummer a templomból hazatérve az ajtó előtt kis ideig hallgatta a csete-patét, majd csendesén nyitotta ki az ajtót.

Végeszakadt a játéknak, mert a kis Frédike is tudta, hogy édesatyja nem szereti a zajongást.

A vacsorát tálalták.

A vacsorát, mint rendesen szótlanul fogyasztották el.

Hirsch a gyermekszobába vonult Frédivel.

A csendet Strummer törte meg.

— Editke, fontos közölni valóm van a maga számára.

— Parancsoljon, főnök úr...

— Most már magam is belátom, hogy gyermekem jövője érdekében bele kell törődnöm a megváltozhatatlan szomorú helyzetbe. — szólt a szokottnál is komolyabb hangon Strummer — Ezért elhatároztam, hogy felmondom állását...

Edit majdnem kővé dermedt. Az asztal szélébe kapaszkodott, hogy le ne szédüljön ülőhelyéről. Torkát sírás folytogatta. Ajka remegett. Nem tudott beszélni. Csak Frédikére nézett bánatosan...

— Eddigi pozícióját példátkövetően töltötte be, Edit. Köszönöm hűségét és ragaszkodását...

Rövid gondolkodás után folytatta Strummer:

— Egészen más szerepet szántam magának...

Edit szíve most már csendesebben zakatolt. Halvány pir jelent meg elhalványodott arcán.

— És mi lesz Frédikével és az ígéretemmel — kérdezte alig halhatóan Edit.

— Hiszen éppen emiatt mondom fel állását — szólt nyugodtan Strummer — Frédikének anyára van szüksége... vállalja-e ezt az új szerepet, Editke?...

Edit kérdően és érthetetlenül nézett főnökére.

Strummer felállt és a leány közelébe ment.

— Feleljen hát Editke — nógatta a választ enyhe mosollyal Strummer.

Edit hallgatott.

Strummer megragadta a minden ízében remegő Edit kezét, gyengéden megsimogatta azt és csókot lehelt a hűséges leány homlokára...

— Nos hát vállalja Edit az új szerepet?...

— Amint a főnök úr parancsolja... — felelte édes naivsággal Edit és a padozatra szegezte szemérmes tekintetét...

Az antiszemitizmus leküzdésére alakult Liga (világszövetség) november 20-án Párisban tartja meg kongresszusát, amelyre számos ország jelentette be részvételét. A delegátusok tiszteletére bankettet rendeznek, amelyen Pierre Cot, francia légügyminiszter fog elnökölni.

*

A legutóbbi hitközségi választáson a 44.000 szavazatra jogosultból 31.000, vagyis 70% adta le szavazatát. Ezzel szemben a közelmúltban a pesti hitközségi választásokon 68.000 orófizetőből mindössze 3000, vagyis alig 0.5% szavazott le. Ez egymaga is szomorúan és döbbenetesen karaktizálja a pesti hitközség középkori szavazati jogát és szomorú választási módszerét.

*

Impozáns keretek között folyt le a zsidó frontharcosok emlékünnepe, amely alkalomból VIII. Edward angol király a következő sürgőnt intézte a vezetőséghez.

„Rendkívül tisztelem és megbecsülöm az önök seregszemléjét és hálás szívvel gondolok azokra a nagy szolgálatokra, amelyeket Angliának tettek.”

A SZERKESZTŐ ÜZEN:

Ing. Nándor Ehrenfeld. Édesanyja elhalálozásának híre mélyen megrendített bennünket. Fogadja igaz részvétünk kifejezését.

*

Steiner Béla, Zlaté Moravce. Az örvendetes családi eseményhez szívből gratulálunk. Kívánjuk, hogy a kis balbósz egészségben nagy emberré nevelhesse.

*

Stern Vilmos, Kremnica. Abból az alkalomból, hogy újszülött kisfiát Ábrahám ósatyánk szövetségébe felvették őszintén gratulálok. A házavatáshoz pedig sok szerencsét kívánok.

Braun Gyula

כשר מészárszéke

Andrássy - ut 58.

(Csengery utca sarok)

*Állandóan elsőrendű friss
husok legolcsóbb napi áron*

**Figyelmes és előzékeny
kiszolgálás!**

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY

Kőfaragómesterek sírkőraktára

**Városi üzlet: Budapest, VII.,
Károly-kr 3c. Dob-u. sarok**

Budapest, X. Újtemetőnél

Telefon: 48—6—47.

Telefon: 34—9—95.

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. —
Jugoszláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu.

Szerkesztőség: Budapest, VI., Andrássy-út 84. Telefon: 1-211-64.

Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Ventruska 5.

Kiadja: a Világvándor kiadóbizottsága.

Klein S. nyomda, Budapest, VI., Lovag-utca 14.

Telefon: 1-111-95.

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

Ezüst

*dísz tárgyak,
evőeszközök a legolcsóbb árban*

SCHLEIFER

ezüstárulizem lerakatában

Kazinczy-u. 10. Tel.: 43-5-28.

Használt ezüstdísz tárgyakat és régi ezüst pénzne-
meket a legmagasabb áron veszünk.

Ami a szülőket legjobban érdekli

Leány- és fiuruha

Leány és fiukabát

Litzmann Irma

Budapest, VI, Király-utca 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר *mészárszékében*

A Pesti Izr. Hitközség baromfi vágódája

VI., Hegedűs Sándor-u. 17.

Hunyadi téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut. 17.

Telefon: 22-8-94

KNAPP MIKSA

képesített szücsmester

szücs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám

TELEFON: 20-4-53

Szőrmek, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások. javítások

jutányos áron készülnek

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk

Gondos Sándor

Modern zsidó
könyvkereskedése

Budapest, VI., ker.

Andrássy-ut 53. sz.

Telefonszám: 1-171 22.